

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931/2522-9958-2020-11\(40\)-113-126](https://doi.org/10.32405/2522-9931/2522-9958-2020-11(40)-113-126)
УДК 37.011.3-051:005.336.5

Шикер Лариса Василівна,
аспірант кафедри психології управління
Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1484-0647>
positum@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ АКТИВІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті представлено психологічну технологію активізації особистісного саморозвитку вчителів в умовах неформальної освіти. Здійснюючи аналіз наукової літератури, визначено сутність та структуру особистісного саморозвитку вчителів. Особистісний саморозвиток вчителів представлено як процес розкриття внутрішнього потенціалу вчителів щодо вдосконалення особистісних характеристик та ефективного здійснення професійної діяльності. Технологія активізації особистісного саморозвитку вчителів, що ґрунтується на транскультуральному підході, полягає у реалізації моделі активізації досліджуваного явища, яка містить цільовий, концептуальний, змістовий, організаційний, результативний блоки. Завдяки технології активізації особистісного саморозвитку вчителів здійснюється розвиток особистісних властивостей, якостей, компетентностей педагогів, що виступають основними індикаторами ефективно організації активізації досліджуваного феномена, сприяють успішній професійній діяльності. Розкрито структуру тренінгових занять програми активізації особистісного саморозвитку вчителів, що базуються на інтерактивних методах, формах навчання, обґрунтованих психологічних умовах, принципах активізації досліджуваного феномена. Програму активізації особистісного саморозвитку вчителів закладено до спецкурсу «Основи особистісного саморозвитку педагога», який містить три модулі: «Загальна характеристика особистісного саморозвитку вчителя», «Психологічні умови особистісного саморозвитку вчителя», «Психологічні засоби вдосконалення процесу особистісного саморозвитку вчителя». Перший модуль спрямований на усвідомлення значущості особистісного саморозвитку для життєдіяльності вчителя, опанування знань, виявлення та розвиток мотивації до активізації саморозвитку педагога. Другий модуль передбачає розв'язання проблем з розвитку когнітивно-рефлексивної складової особистісного

саморозвитку вчителів, а третій – спрямований на вдосконалення операційно-діяльничної складової особистісного саморозвитку вчителя.

Ключові слова: саморозвиток особистості; особистісний саморозвиток вчителя; програма активізації; модель активізації особистісного саморозвитку; транскультуральний підхід.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Проблема активізації особистісного саморозвитку вчителів у час соціально-економічних змін стає все більш актуальною, адже завдяки саморозвитку педагог вчиться опановувати внутрішню свободу, легко адаптуватися до змінних умов. Враховуючи те, що вчителі закладають фундамент свідомості, уміння орієнтуватися у навколишній дійсності, формують світогляд вихованців, процес саморозвитку педагогів є найважливішим аспектом їх життєдіяльності. Лише та особистість, яка постійно прагне до самовдосконалення, може стати зразком для інших та повноцінно формувати особистості підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження науковців демонструють достатню кількість праць, присвячених проблемі саморозвитку особистості, що дозволило виокремити підходи до трактування досліджуваного феномена, а саме: психоаналітичний (З. Фрейд, К. Юнг та ін.), гуманістичний (А. Маслоу, К. Роджерс та ін.), біхевіористичний (Д. Уотсон, Е. Торндайк та ін.), діяльничний (Л. Виготський, А. Леонтьєв та ін.), акмеологічний (А. Деркач, Н. Кузьміна та ін.), гуманістично-ціннісний (О. Бондарчук, Л. Карамушка та ін.), транскультуральний (І. Кирилов, Н. Пезешкіан та ін.), особистісно-орієнтований (М. Боришевський, Г. Костюк та ін.), генетико-моделюючий (С. Максименко та ін.), суб'єктно-вчинковий (В. Татенко, В. Шульга та ін.), екофасилітативний (П. Лушин та ін.).

Особливої уваги заслуговують дослідження (О. Бондарчук, Н. Волянчук, Ю. Каверина, Л. Карамушки, С. Максименка, В. Семиченко та ін.), присвячені проблемі саморозвитку вчителів. Як зазначає Ю. Каверин, особистісний саморозвиток вчителя передбачає неперервний, свідомий, цілеспрямований процес особистісного вдосконалення, що ґрунтується на взаємодії внутрішніх значущих та активно творчих зовнішніх чинників. Він спрямований на підвищення рівня професіоналізму, акумуляцію майстерності, досвіду [1].

Враховуючи результати досліджень вищезазначених науковців, ґрунтуючись на транскультуральному підході, нами з'ясовано, що особистісний саморозвиток вчителя – це процес розкриття внутрішнього

потенціалу педагога з метою вдосконалення особистісних характеристик задля зростання та ефективного виконання професійної діяльності.

Важливими для нашого дослідження є напрацювання вчених (О. Аніщенко, О. Баніт, Н. Бичкова, П. Джарвіс, Л. Лук'янової, Д. Мезірова, Л. Сігаєвої, Е. Тейлор, Д. Філд та ін.) щодо особливостей навчання дорослих у системі неформальної освіти. Як зауважує Д. Мезіров, неформальна освіта сприяє становленню дорослої особистості, здатної мислити і діяти, як автономний, відповідальний суб'єкт у контексті комунікації та співпраці, який реалізує своє громадянство в межах демократії, прийняття моральних рішень у ситуації швидких змін. Завдяки неформальній освіті, на думку вченого, відбувається трансформація мислення особистості, яка здійснюється за допомогою критичної рефлексії, самопізнання, що є передумовою автономії в самокерованому навчанні [2].

Проте, малодослідженою залишається проблема активізації особистісного саморозвитку вчителів у процесі неформальної освіти.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Основною **метою** дослідження є обґрунтування технології активізації особистісного саморозвитку вчителів.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані наступні **завдання**: охарактеризувати модель активізації особистісного саморозвитку вчителів; розкрити зміст і структуру програми занять з активізації досліджуваного феномена.

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Процес активізації особистісного саморозвитку вчителів у процесі неформальної освіти потребує особливого підґрунтя, яким став транскультуральний підхід (Н. Пезешкіан [3], Х. Пезешкіан [4], І. Кириллов [5] та ін.). В основу транскультурального підходу закладено розвиток альтернативного мислення, розширення уявлень особистості про об'єкти за допомогою знайомства з уявленнями інших про ці об'єкти, вихід за межі одноосібних концепцій. Підхід пропонує вибір моделей реакцій різних культур. Завдяки транскультуральному підходу свідомість індивіда базується на критичному мисленні, здатності постійно задаватися питанням щодо джерела припущень, етичних суджень, що дозволяє розглядати речі з позиції розуму, почуттів інших. Вибудовування правильної позиції щодо оцінювання ситуації, дій в іншому культурному середовищі дозволяє особистості розвивати вміння та навички: здатність уважно спостерігати за поведінкою інших, контролювати емоції,

управляти стресом, встановлювати дружні стосунки з представниками інших культур тощо. Усвідомлення того, що будь-яка поведінка іншої культурної традиції або за інших часів могла оцінюватися за різними мірками, вважається неминучим, навіть бажаним, оскільки відбувається розширення горизонтів оцінювання. Особистості припиняють застосовувати до цієї поведінки звичну шкалу цінностей, порівнюють її з іншими концепціями [4].

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

На основі транскультурального підходу було розроблено технологію активізації особистісного саморозвитку вчителів, що дозволяє в умовах неформальної освіти забезпечити зростання рівнів досліджуваного явища. Технологія активізації – це комплекс спеціальних знань, втілених у методах, прийомах, техніках, способах особистісного саморозвитку вчителів для підвищення його рівня. Технологія представлена у вигляді моделі активізації досліджуваного явища, що містить цільовий, концептуальний, змістовий, організаційний та результативний блоки.

Цільовий блок відображає мету та завдання щодо активізації особистісного саморозвитку вчителя. Основою процесу активізації досліджуваного явища є підвищення рівня особистісного саморозвитку вчителя. До важливих завдань активізації доцільно віднести: ознайомлення із сутністю та специфікою особистісного саморозвитку, формування знань про способи його застосування на практиці; розвиток позитивної мотиваційно-ціннісної системи; формування особистісних якостей, умінь, навичок для здійснення успішного саморозвитку.

В основу концептуального блоку моделі активізації покладені методологічні підходи, що відповідають специфіці поставленої мети, науковим поглядам щодо сутності особистісного саморозвитку людини, та принципи, які регулюють процес активізації особистісного саморозвитку вчителя. Реалізація визначених завдань ґрунтується на методологічних підходах, що обумовлюють зміст процесу активізації, вибір форм, методів, засобів розвитку: системному, компетентнісному, особистісно орієнтованому, середовищному, інтегративному.

Змістовий блок моделі активізації розкриває зміст, структуру особистісного саморозвитку вчителя, авторську програму досліджуваного феномена у педагогів, що реалізується завдяки упровадженню різноманітних методів, форм навчання, розвитку.

Організаційний блок моделі активізації особистісного саморозвитку вчителя у процесі неформальної освіти характеризує психологічні умови

активізації досліджуваного явища. Серед основних психологічних умов саморозвитку вчителя слід виокремити:

1) вдосконалення у педагогів активної життєвої стратегії та готовності до змін;

2) оптимізацію змісту програм неформальної освіти задля створення сприятливого освітнього середовища;

3) наявність висококваліфікованих спеціалістів задля успішної реалізації програми активізації особистісного саморозвитку вчителя;

4) функціонування в освітніх установах системи стимулюючих чинників особистісного саморозвитку вчителя.

Результативний блок моделі активізації демонструє ефективність, динаміку рівнів особистісного саморозвитку вчителя за допомогою виокремлених критеріїв (когнітивно-рефлексивного, ціннісно-мотиваційного, операційно-діяльнісного), рівнів розвитку досліджуваного явища (високий, середній, низький) та досягнутих зрушень відповідно до поставленої мети.

Технологія активізації особистісного саморозвитку вчителя в умовах неформальної освіти представляє сукупність взаємопов'язаних елементів, що характеризуються цілісністю, взаємозалежністю, динамічністю. Умови неформальної освіти, що допомагають апробувати інноваційні підходи, новаторські методи, техніки навчання, не обмежують організаторів у часових межах, не змушують проводити формальне оцінювання навчальних досягнень учасників, не встановлюють віковий, професійний, інтелектуальний ценз, дозволяють варіювати, самостійно визначати графік, місце проведення програми.

Ґрунтується технологія активізації особистісного саморозвитку на зазначених нижче положеннях.

Активізацію особистісного саморозвитку вчителя в умовах неформальної освіти слід розглядати як головну мету, яка обумовлює розвиток особистісних властивостей, якостей, компетентностей педагогів, що виступають основними індикаторами ефективної організації активізації досліджуваного феномена.

Системний, компетентнісний, особистісно орієнтований, середовищний, інтегративний підходи обумовлюють зміст процесу активізації, розвитку особистості. Транскультуральний підхід у дослідженні сприятиме активізації особистісного саморозвитку вчителя, оскільки спрямовує процес освіти на розкриття потенційних можливостей, становлення сукупності якостей, властивостей, що сприяють успішному особистісному саморозвитку.

Модель ґрунтується на принципах навчання, розвитку, характеризується вибором форм, методів особистісного саморозвитку вчителя відповідно до визначених компонентів, критеріїв, показників, рівнів досліджуваного феномена.

Складові елементи моделі активізації особистісного саморозвитку вчителя включають мету, завдання, концептуальний, змістовий ресурси, організаційні форми, методи, що сприяють удосконаленню особистісного саморозвитку вчителя.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Практичними результатами розроблення технології активізації особистісного саморозвитку вчителів стало створення програми, яка слугує інструментом, що дозволяє поетапно реалізувати мету та завдання щодо активізації особистісного саморозвитку педагогів у процесі неформальної освіти.

Програму закладено до спецкурсу «Основи особистісного саморозвитку педагога», який розрахований на 60 годин, із них: 45 – аудиторні заняття, 15 – самостійна робота. Мета спецкурсу – створення сприятливих умов для опанування вчителями основ особистісного саморозвитку, оволодіння прийомами самопізнання та техніками особистісного самовдосконалення.

Спецкурс містить три модуля: «Загальна характеристика особистісного саморозвитку вчителя», «Психологічні умови особистісного саморозвитку вчителя», «Психологічні засоби вдосконалення процесу особистісного саморозвитку вчителя».

Перший модуль спрямований на підвищення рівня знань щодо сутності, специфіки особистісного саморозвитку та способів застосування його у житті. Другий – орієнтований на розвиток позитивної мотиваційно-ціннісної систему у вчителів до особистісного саморозвитку. Третій – передбачає відпрацювання педагогами умінь, навичок із застосуванням особистісних якостей, властивостей задля ефективного саморозвитку.

Модулі програми включають по п'ять занять. Кожне заняття спецкурсу «Основи особистісного саморозвитку педагога» передбачає реалізацію таких блоків: вступ; інформаційно-смісловий; практико-розвивальний; завершальний. Структуру програми спецкурсу «Основи особистісного саморозвитку педагога» представлено у таблиці.

Таблиця

**Структура програми спецкурсу
 «Основи особистісного саморозвитку педагога»**

№ теми	Назва модулів, занять	Тривалість теми	
		Ауд.	Сам.
Модуль 1			
Загальна характеристика особистісного саморозвитку вчителя			
1	Уявлення про саморозвиток особистості у дослідженнях науковців	3год.	1год.
2	Суть і структура особистісного саморозвитку вчителя	3год.	1год.
3	Механізми та форми особистісного саморозвитку вчителя	3год.	1год.
4	Роль особистісного саморозвитку в життєдіяльності вчителя	3год.	1год.
5	Готовність особистості до саморозвитку	3год.	1год.
Модуль 2			
Психологічні умови особистісного саморозвитку вчителя			
6	Чинники саморозвитку особистості	3год.	1год.
7	Проблеми особистісного саморозвитку вчителя	3год.	1год.
8	Здоров'я як чинник успіху в особистісному саморозвитку вчителя	3год.	1год.
9	Роль комунікативних здібностей в особистісному саморозвитку вчителя	3год.	1год.
10	Конфлікти та способи їх розв'язання	3год.	1год.
Модуль 3			
Психологічні засоби вдосконалення процесу особистісного саморозвитку вчителя			
11	Техніки подолання труднощів в особистісному саморозвитку	3год.	1год.
12	Основні способи та напрями особистісного саморозвитку вчителя	3год.	1год.
13	Психологічні ресурси як джерела особистісного саморозвитку педагога	3год.	1год.
14	Особливості створення проектів особистісного саморозвитку вчителя	3год.	1год.
15	Основи управління проектом особистісного саморозвитку вчителя	3год.	1год.

Для реалізації програми спецкурсу застосовуються такі форми: тренінг, консультація, «круглий стіл», самостійна робота тощо. Тренінг сприяє створенню комфортного середовища для набуття досвіду, прийняття самостійних рішень учасниками задля здійснення власних проектів. Під час консультації учасники отримують відповіді від

наставника на конкретні питання або пояснення окремих теоретичних положень чи їх практичного застосування. За «круглим столом» відбувається обмін досвідом, обговорення практичних досягнень і помилок. Самостійна робота виконується без участі наставника, але за його завданням у вільний від аудиторних занять час.

Методи, які застосовуються для втілення програми спецкурсу, модифіковані, вони ґрунтуються на ключових ідеях технік групової роботи науковців (О. Бондарчук, Г. Захарова, С. Кузікова, В. Федорчук, Н. Чепелева та ін.).

Серед основних методів реалізації спецкурсу – традиційні (міні-лекція, бесіда, інструктаж, експрес-діагностика, вправи, дискусія, демонстрація); інтерактивні та психотехнічні: «мозковий штурм», «навчаючи-вчуся», робота в парах, групах, метод кейсів, проекція, незавершені речення, методи арт-терапії, психогімнастичні вправи, «порожній стілець», рольова гра, «велике коло», медитація, «займи позицію», метод проектів, балансна модель, п'ятикрокова модель, техніка метафори, актуальні здібності, позитивне тлумачення тощо).

Для прикладу розглянемо більш детально зміст деяких занять спецкурсу.

Модуль 1 «Загальна характеристика особистісного саморозвитку вчителя».

Тема «Роль особистісного саморозвитку в життєдіяльності вчителя».

Мета заняття: ознайомлення вчителів із значенням особистісного саморозвитку для людини.

Структура заняття:

- Вступне слово. Вправа «Привітання» (тренер пропонує учасникам обрати собі партнера і швидко потиснути йому руку, пропонується «привітатися» різними частинами тіла: права рука до правої руки; спина до спини).

- Вправа «Три квітки» (на трьох стікерах різного кольору необхідно зафіксувати очікування, сумніви, пропозиції до заняття).

- Робота в групах: «Роль саморозвитку» (учасники об'єднуються у дві групи, одна група – визначає роль саморозвитку людини для соціуму, інша – для особистості).

- Метод «займи позиції»: «Для чого саморозвиток?» (учасники визначають своє ставлення на твердження стосовно ролі саморозвитку у житті людини).

- Арт-метод: «Із казки у реальність» (учасники за визначеною заздалегідь схемою пишуть власну казку).

- Робота в парах: «Точка опори» (учасники в парах озвучують один одному сильні сторони власної особистості).

- Рефлексивний аналіз. Вправа «Комплімент» (учасники один одному озвучують якості, які їм сподобались у партнері).

- Самостійна робота (проаналізувати основні зміни, що відбулись у власній особистості за останні 3–5 років, та визначити, які результати від змін отримали).

Модуль 2 «Психологічні умови особистісного саморозвитку вчителя».

Тема «Чинники саморозвитку особистості».

Мета заняття: ознайомити учасників з основними чинниками саморозвитку особистості.

Структура заняття:

- Вступне слово. Вправа «Привітаємо сусіда» (учасники мають привітати свого сусіда, називаючи його ім'я).

- Вправа «Зорепад очікувань» (учасники на стікерах у вигляді зірок пишуть власні очікування від заняття та прикріплюють їх на малюнок «Нічне небо»).

- Міні-лекція: «Чинники саморозвитку особистості» (тренер презентує учасникам наукові погляди щодо чинників саморозвитку особистості).

- Робота в групах: «Внутрішні та зовнішні чинники саморозвитку особистості» (учасники об'єднуються у дві групи, одна група визначає внутрішні чинники, друга – зовнішні).

- Медитація: «Джерело енергії» (учасники подумки працюють з джерелом енергії).

- Кейс-метод: «Зробити спробу» (тренер зачитує притчу «Голодний каптан», учасники аналізують ситуацію, знаходять в образах притчі чинники впливу на розвиток особистості, обґрунтовують результат роботи).

- Робота в групах: «Чинники у приказках» (учасникам пропонується перелік внутрішніх, зовнішніх чинників саморозвитку вчителя, після цього учасники в парах до кожного чинника підбирають та оголошують приказки).

- Рефлексивний аналіз. Вправа «Мій настрій» (учасникам пропонується намалювати свій настрій та презентувати його).

- Самостійна робота (застосовуючи тест-опитувальник Шмишека «Акцентуації характеру», визначити свій тип акцентуації).

Модуль 3 «Психологічні засоби вдосконалення процесу особистісного саморозвитку вчителя».

Тема «Основні способи та напрями особистісного саморозвитку вчителя».

Мета заняття: ознайомити учасників з основними напрямками особистісного саморозвитку.

Структура заняття:

- Вступне слово. Вправа «Овації» (кожен учасник вітається з усіма, інші «нагороджують» його оваціями).
- Вправа «Незакінчені речення» (учасникам пропонуються завершити речення стосовно очікувань від заняття).
- Робота в групах: «Напрями особистісного саморозвитку» (учасники об'єднуються у 4 групи, кожна складає перелік сфер діяльності людини, де є можливість самореалізуватися особистості та розвинути свій внутрішній потенціал).
- Робота в трійках: «Карта доріг мого життя» (учасники мають намалювати життя, як карту доріг).
- Метод арт-терапії «Я і мій світ навколо мене» (учасникам пропонується намалювати схематично сфери власного життя, виокремити позитивні та негативні зв'язки з цими сферами свого «Я»).
- Робота в парах: «Твоє майбутнє» (за методикою «Колесо життя» пропонується позначити у відсотковому співвідношенні розвиток кожної сфери життя учасника).
- Рефлексивний аналіз. Вправа «Піраміда почуттів» (кожен учасник промовляє свої враження від заняття та запрошує до висловлювання інших).
- Самостійна робота (застосовуючи тест «Колесо життєвого балансу», скласти перелік сфер життєдіяльності, які потребують вдосконалення).

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, психологічна технологія активізації особистісного саморозвитку вчителів в умовах неформальної освіти охоплює актуальні питання теорії та практики щодо активізації досліджуваного явища. Процес передбачає врахування сутності кожного елементу моделі активізації, серед яких головні – форми, методи, техніки, психологічні умови, критерії, рівні. Програма активізації особистісного саморозвитку вчителів може бути застосована як стратегія процесу самовдосконалення педагогів, варіативна частина підвищення кваліфікації вчителів, програма курсу особистісного зростання. Зміст програми передбачає відбір науково обґрунтованих, структурованих знань щодо особливостей особистісного саморозвитку, інтерактивних методів навчання, які забезпечують умови для розвитку обізнаності, мотивації, вмінь педагогів. Такий підхід сприятиме активізації особистісного саморозвитку вчителя і може бути реалізований в умовах неформальної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальше її вивчення пов'язане з дослідженням ефективності програми активізації особистісного саморозвитку вчителів в умовах неформальної освіти.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Ю. А. Каверин, «Творческое саморазвитие учителя как процесс совершенствования его профессионализма», *Вестник Томского государственного педагогического университета*, Вып. 10(88), с. 55–58, 2009.
- [2] J. Mezirow, and E. Taylor, *Transformative learning in practice: Insights from community, workplace, and higher education*. San Francisco, 2009, p. 303.
- [3] Н. Пезешкиан, Психотерапия повседневной жизни: тренинг разрешения конфликтов. Санкт-Петербург, Россия, 2002, с. 288 .
- [4] Х. Пезешкиан, «Позитивная психотерапия как транскультуральный поход в Российской психотерапии», дис. д-ра наук. Санкт-Петербург, Россия, 1998.
- [5] И. Кириллов, *Позитивная психотерапия: базовый курс*. Москва, Россия, 2019, с. 328.

PSYCHOLOGICAL TECHNOLOGIES OF ACTIVATION OF PERSONAL SELF-DEVELOPMENT OF A TEACHER IN THE CONDITIONS OF NON-FORMAL EDUCATION

Larisa Schicker,
PhD student of the
Department of Management Psychology
Central Institute of Postgraduate Education
SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1484-0647>
positum@gmail.com

Abstract. The article presents the psychological technology of activating the personal self-development of teachers in non-formal education. Carrying out the analysis of scientific literature, the essence and structure of the personal self-development of teachers is determined. The personal self-development of teachers is presented as a process of revealing the internal potential of teachers to improve personal characteristics and the effective implementation of professional activities. The technology of activating the personal self-development of teachers, based on the transcultural approach, consists in implementing a model for activating

the phenomenon under study, which contains targeted, conceptual, substantive, organizational, and effective blocks. Thanks to the technology of activating the personal self-development of teachers, the development of personal properties, qualities, and competencies of teachers are carried out, which are the main indicators of the effective organization of activation of the studied phenomenon, contribute to successful professional activity. The structure of the training sessions of the program for enhancing the personal self-development of teachers, which are based on interactive methods, forms of training, sound psychological conditions, principles of activation of the phenomenon under study, is disclosed. The program for enhancing personal self-development of teachers is laid down in the special course «Fundamentals of personal self-development of a teacher», which contains three modules: "General characteristics of personal self-development of a teacher», «Psychological conditions of personal self-development of a teacher», «Psychological tools to improve the process of personal self-development of a teacher». The first module is aimed at recognizing the importance of personal self-development for the life of a teacher, mastering knowledge in the field of personal self-development, identifying and developing motivation to enhance the self-development of a teacher. The second module provided a solution to the problems of developing the cognitive-reflective component of teachers' personal self-development. The third module was aimed at improving the operational-activity component of teachers' personal self-development.

Keywords: personality self-development; personal self-development of the teacher; activation program; model of activation of personal self-development; transcultural approach.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ АКТИВИЗАЦИИ ЛИЧНОСТНОГО САМОРАЗВИТИЯ УЧИТЕЛЯ В УСЛОВИЯХ НЕФОРМАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Шикер Лариса Васильевна,

аспирант кафедры психологии управления
Центрального института последипломного образования
ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1484-0647>
positum@gmail.com

Аннотация. В статье представлена психологическая технология активизации личностного саморазвития учителей в условиях неформального образования. Проведенный анализ научной

литературы дал возможность определить сущность и структуру личностного саморазвития учителей. Личностное саморазвитие учителей представлено как процесс раскрытия внутреннего потенциала учителей по совершенствованию личностных характеристик и эффективного осуществления профессиональной деятельности. Технология активизации личностного саморазвития учителей, основанная на транскультуральном подходе, заключается в реализации модели активизации исследуемого явления, содержит целевой, концептуальный, содержательный, организационный, результативный блоки. Благодаря технологии активизации личностного саморазвития учителей осуществляется развитие личностных свойств, качеств, компетентности педагогов. Эти компоненты выступают основными индикаторами эффективной организации активизации исследуемого феномена, способствуют успешной профессиональной деятельности. Раскрыта структура тренинговых занятий программы активизации личностного саморазвития учителей, которые основываются на интерактивных методах, формах обучения, обоснованных психологических условиях, принципах активизации исследуемого феномена. Программа активизации личностного саморазвития учителей заложена в спецкурсе «Основы личностного саморазвития педагога», который содержит три модуля: «Общая характеристика личностного саморазвития учителя», «Психологические условия личностного саморазвития учителя», «Психологические средства совершенствования процесса личностного саморазвития учителя». Первый модуль направлен на осознание значимости личностного саморазвития, выявление и развитие мотивации к активизации саморазвития педагога. Второй – предусматривает решение проблем по развитию когнитивно-рефлексивной составляющей личностного саморазвития учителей, а третий – направлен на совершенствование операционно-деятельностной составляющей личностного саморазвития учителей.

Ключевые слова: саморазвитие личности; личностное саморазвитие учителя; программа активизации; модель активизации личностного саморазвития; транскультуральный подход.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] U. A. Kaverin, «Tvorcheskoe samorazvitie uchitelya kak process sovershenstvovaniya ego professionalizma», Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta, Vyp. 10(88), s. 55–58, 2009.
- [2] J. Mezirow, and E. Taylor, Transformative learning in practice: Insights from community, workplace, and higher education. San Francisco, 2009, p. 303.
- [3] N. Pezeshkian, Psihoterapiya povsednevnoj zhizni: trening razresheniya konfliktov. Sankt-Peterburg, Rossiya, 2002, s. 288.
- [4] H. Pezeshkian, «Pozitivnaya psihoterapiya kak transkul'tural'nyj pohod v Rossijskoj psihoterapii», dis. d-ra nauk. Sankt-Peterburg, Rossiya, 1998.
- [5] I. Kirillov, Pozitivnaya psihoterapiya: bazovyj kurs. Moskva, Rossiya, 2019, s. 328.

*Стаття надійшла
до редакції 12 лютого 2020 року*